

Reserapport Svenska ICOM

Internationellt samarbete och institutionellt kunskapsutbyte med ARC-Nucléart och Musée Départemental Arles Antique, Frankrike, 19-21 oktober 2022

Vi vill å det varmaste tacka Svenska ICOM för resebidrag till ovärderliga studiebesök och kunskapsutbyten med konserverings- och forskningslaboratoriet ARC-Nucléart (AN) i Grenoble respektive museet Musée Départemental Arles Antique (MDAA) i Arles, Frankrike. Finansiellt stöd för resan kom även från Vasamuseets vänner och Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM), men då vår myndighet är pressad ekonomiskt alltsedan pandemin, var det ytterst med Svenska ICOM: s bidrag som resan fullt möjliggjordes.

I enlighet med SMTM: s miljöpolicy valde vi att resa med tåg. Inom ett dygn kunde vi ta oss från Stockholm respektive Malmö till Grenoble i sydöstra Frankrike där AN ligger, ett av Europas största och mest avancerade laboratorier och anläggningar för konservering av vått arkeologiskt trä och andra organiska material. Det är också här som Arles Rhone 3 (AR 3) behandlades under åren 2011-2013, en 2000-årig romersk pråm med fransk nationalskattstatus som sedan 2013 är utställd på MDAA, vilket var vårt andra mål för studieresan.

ARC-Nucléart, Grenoble

Vi visades runt på AN av ett flertal specialister, konservatorer med inriktning mot vått organiskt material men även polykroma träskulpturer, liksom tekniker och fysiker med expertis inom frystorkning respektive gammastrålning. Den senare tekniken används i en metod som utvecklats på AN och endast tillämpas i särskilda fall och efter gemensamma etiska överväganden, eftersom den inbegriper impregnering med en polyesterlösning som med hjälp av gammastrålningen härdar inne i materialet och därmed är irreversibel. På laboratoriet arbetar även kemister och precis som för Vasas trä undersöks och utvecklas tekniker för att stoppa uppkomsten av eller neutralisera befintliga låga pH-värden till följd av syrabildning i konserverat arkeologiskt trä. Det här är ett av flera potentiella samarbetsområden som vi planerar att följa upp och fortsatt arbeta tillsammans kring.

Under åren 2019-2022 driver även AN projektet SensMat inom EU-programmet Horizon 2020 tillsammans med 17 partner från sex länder, där svenska RISE är en. Projektet syftar till att utveckla sensorer men även modeller och verktyg för beslutsfattande kring preventivt bevarandearbete utifrån omgivande klimatbetingelser. Ett flertal fallstudier pågår och just AR 3 på MDAA är en av dessa.

Vid vår presentation *Preservation work in progress at the Vasa Museum* deltog en stor del av personalen med mycket tydligt visat intresse och uppskattning. Vi fokuserade på det breda bevarandearbete som skeppet Vasa kräver, vilka faktorer vi övervakar och med vilka tekniker, vilka förändringar vi ser och hur vi åtgärdar och dokumenterar dem, vilken utrustning och kompetens som behövs, men också vilka frågor vi fortfarande har och de utmaningar vi står inför. Det är i dessa frågor och utmaningar som vi kan ha hjälp och utbyte av varandra också framåt.

Malin håller föredrag i Grenoble. Foto Henri Bernard-Maugiron

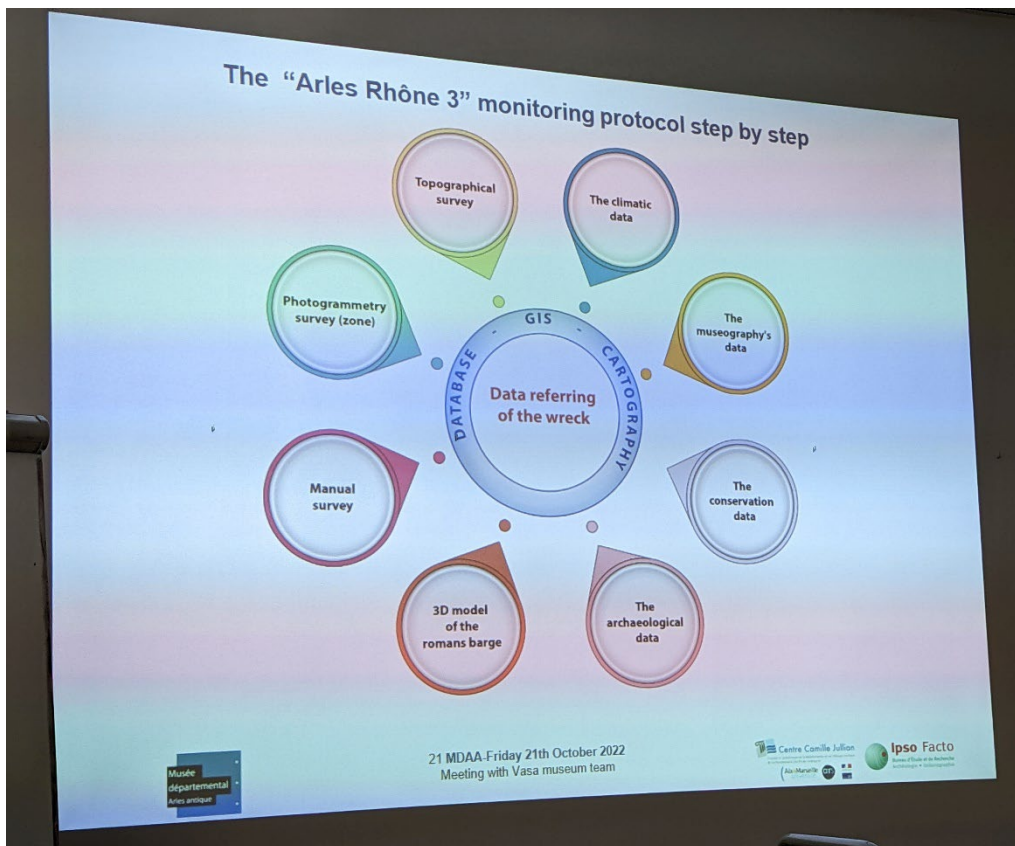
Musée Départemental Arles Antique, Arles

Projektledare och ansvarig för behandlingen av AR 3, Henri Bernard-Maugiron, reste med oss till Arles. Han ingår även i den expertgrupp som årligen träffas på MDAA för att undersöka och dokumentera eventuella förändringar i båtens olika material och delar samt strukturen som helhet. Precis som i Vasas fall utvecklar museet en digital modell och ett verktyg för dokumentation och visualisering av förändringar över tid. Här har vi flera gemensamma frågor som handlar om alltifrån vilka faktorer som är de mest relevanta att bevaka, hur och med vilken frekvens det bör göras, om och i så fall hur gränser bör sättas för vad acceptabel förändring ska vara, vilka åtgärder som kan sättas in och som i vissa fall måste ske på bekostnad av andra bevarandeaspekter, till hur såväl ekonomisk som kompetensmässig kontinuitet kan förbättras för det långsiktiga bevarandet av våra respektive båtar.

Malin och Marie-Laure diskuterar bevarande med Arles Rhone 3 i förgrunden. Foto Håkan Thorén

Även vid vår presentation på MDAA deltog en större grupp med stort engagemang och entusiasm. Utöver museichef och ansvarig konservator från museet, samt Henri Bernard-Maugiron från AN, var ledande och specialister inbjudna från A-Corros Expertise (laboratoriet ansvarigt för konservering och bevarande av metall /-delar i AR 3), DRASSM (franska kulturdepartementets avdelning för marinarkeologi), Ipso-Facto (marinarkeologiskt forskningsinstitut) och l'Université d'Aix-Marseille. De två senare samarbetar med museet i utvecklingen och tillämpningen av ovan nämnda digitala förvaltningsverktyg, som de berättade om och visade exempel ifrån i presentationer de höll. Marie-Laure Courboulès som är huvudansvarig för bevarandet av AR 3 höll en presentation om museets både dagliga arbete och mer långsiktiga mål. En avgörande fråga för bevarandet är den om förbättrad klimatisering runt AR 3 som idag är otillräcklig. Med erfarenheten från en liknande situation på Vasamuseet kunde vi förstärka och tydliggöra argumenten genom de konkreta resultat vi sett vad gäller såväl kemisk som strukturell stabilitet för Vasa efter det att klimatet stabiliserats.

De olika delarna i förvaltningen runt Arles Rhone 3

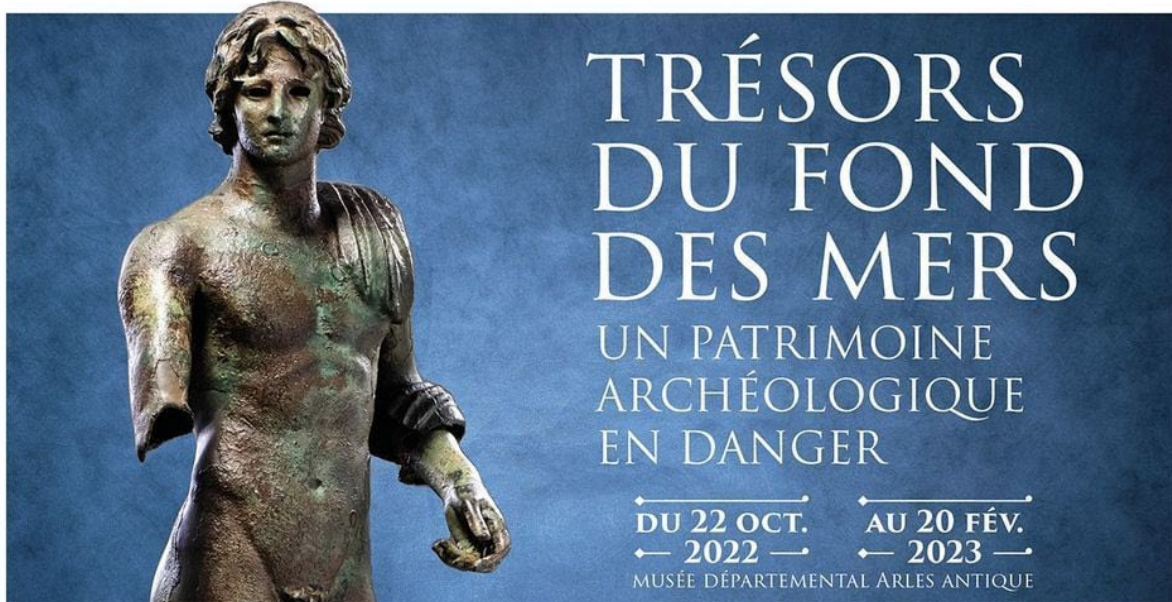
Dessutom i Arles

Vi besökte också A-Corros Expertise, ett privat laboratorium specialiserat på tillstånds- och stabilitetsbedömningar och konserverings- och bevarandeåtgärder för framför allt metaller inom såväl industri som kulturarv, alltifrån komplexa byggnadskonstruktioner till arkeologiska föremål och samtida konst, exempel som vi blev visade i deras lokaler just utanför Arles stadskärna. Här, precis som på MDAA och Vasamuseet, jobbar ett flertal professioner med olika specialisering med det ju i så mångt och mycket tvärvetenskapliga bevarandeuppdraget. Det var intressant och imponerande att höra och se hur företaget skapats, etablerats och vuxit i entreprenöriell anda av två passionerade

initiativtagare inom ett så pass ekonomiskt begränsat fält i kombination med krav på högt specialiserad kompetens.

Vi fick också en förhandsvisning av kuratorn för MDAA: s stora nya utställningssatsning *Trésor du fond des mers* (Skatter från havens djup) som visar på den rika variation av lämningar och historier från det förflutna som finns dolda under ytan av våra hav, med fokus inte minst på de faktorer som på olika sätt hotar det marinarkeologiska kulturarvet. Vi fick även lyssna på projektledare och marinarkeologer Sabrina Marliers och Michel L'Hours publika föreläsningar och efterföljande livliga frågestund och diskussioner med allmänheten. Utställningen öppnade två dagar senare och står fram till 20 februari 2023. Det var väldigt inspirerande att få se det intensiva förarbetet, inklusive marknadsföring, kommunikation och programpunkter och det aktiva deltagandet och gensvaret från besökarna på den mindre ort som Arles är. Det är uppenbart att bevarandefrågorna är högaktuella och väcker stort engagemang, något också vi sett inte minst i samband med öppnandet av SMTM: s nya museum Vrak – museum of wrecks, som på liknande sätt belyser och medvetandegör samma ämnesområden.

Affisch för utställningen *Trésors du fond des mers*.

Sammantaget har våra studiebesök i laboratorier och museiutställningar, tillsammans med presentationer, föreläsningar, visningar, diskussioner och samtal, i och utanför institutionerna, inom och utanför de direkt berörda och berörda professionerna, på och utanför arbetstid, skapat inte bara tydliga gemensamma utgångspunkter för fortsatt samarbete, utan också de professionella och personella relationer som framgången för sådana samarbeten är beroende av.

För det riktar vi vår stora tacksamhet till Svenska ICOM!

Vänliga hälsningar,

Malin Sahlstedt och Håkan Thorén

Konservator och specialist, Samlingsenheten Vasamuseet, SMTM